Levensbeschouwing als 'wezenlijk aspect van je identiteit'

Tijdens haar studie Religie en Levensbeschouwing voerde Ineke Struijk, leerkracht in Gorinchem, een onderzoek uit naar de identiteit van een openbare basisschool. Ineke kreeg vragen bij de term 'actieve pluriformiteit', één van de kernwaarden van het openbare onderwijs én wettelijke opdracht. Wat houdt 'actieve pluriformiteit' concreet in? En hoe moet je 'neutraliteit' interpreteren? Veel leerkrachten in het openbare onderwijs menen dat er DUS geen godsdienst en levensbeschouwing in het curriculum thuishoren. Daar is Ineke het niet mee eens.
Hoog tijd om haar enkele vragen te stellen!

'En hoe moet je 'neutraliteit' interpreteren? Veel leerkrachten in het openbare onderwijs menen dat er DUS geen godsdienst en levensbeschouwing in het curriculum thuishoren.'

De ondertitel van je scriptie luidt: *De zin van levensbeschouwing in het openbaar onderwijs.* Wat is volgens jou die zin?
De zin van levensbeschouwelijke vorming in het openbaar onderwijs is ook de zin van levensbeschouwelijke vorming in het bijzonder onderwijs. In een multiculturele en tegelijkertijd individualistische en seculiere samenleving, missen we de grote verhalen die onze mores voorschreven. Er wordt gezocht naar nieuwe morele overtuigingen en er is behoefte aan gemeenschap, ondanks de diversiteit. We kunnen niet om de ander met zijn cultuur en levensbeschouwing heen. Ook in je klas niet. De zin van levensbeschouwing is dat kinderen leren hoe zich te verhouden tot die ander. Hierbij worden ze actief betrokken en ontwikkelen vanuit oprecht begrip voor de ander tolerantie. Zo krijgt tolerantie inhoud die veel meer is dan 'gedogen' en gebaseerd is op vier universele waarden: geluk, eerbied, de rede en hoop (Susan Neiman).

Wat is volgens jou het belang van het vak levo voor kinderen in het algemeen?
Het vak levensbeschouwing is iets anders dan godsdienstles. Dat laatste zie ik als een verdieping van een overtuiging die men al heeft en dat hoort mijns inziens niet in het openbaar onderwijs thuis. Geestelijke stromingen is veel meer 'teaching *about* religion': dus kennisoverdracht. Het ontwikkelen van een levensbeschouwing gaat over het zich eigen maken van morele overtuigingen en waarden, het komen tot een eigen levenshouding. De identiteit bestaat volgens Gerd Bauman (1999) uit drie aspecten: nationaliteit/etniciteit, cultuur en levensbeschouwing. Samen met je karakter vormen deze je persoonlijkheid. Levensbeschouwing is een wezenlijk aspect van je identiteit. Kinderen hebben er recht op dat dit ook ontwikkeld wordt en het onderwijs heeft de plicht hier de randvoorwaarden voor te bieden. Aan alle kinderen!

Je hebt een nieuwe term gelanceerd: 'actieve tolerantie'. Wat versta jij hier precies onder?
Actieve tolerantie betekent enerzijds dat de tolerantie die wordt ontwikkeld geen eenrichtingsverkeer is vanuit de leerkrachten, maar dat de kinderen als serieuze gesprekspartners en toekomstige burgers hierbij betrokken zijn. Anderzijds komt het woord actief ook uit de vier eerder genoemde universele waarden. Ik geloof dat dit een term is waarbij iedereen zich meteen een concreet beeld kan vormen, in tegenstelling tot actieve pluriformiteit.

Hoe verhoudt zich dit t.o.v. de identiteit van het openbaar onderwijs? Hoe zou jij deze term invullen voor het bijzonder onderwijs?
Idealiter is de openbare basisschool de afspiegeling van de samenleving bij uitstek. Dan is het toch op zijn minst vreemd dat er voorbijgegaan wordt aan de diversiteit van culturen en levensovertuigingen? Juist het openbaar onderwijs leent zich uitstekend om de nieuwe morele waarden en dus levensbeschouwing te ontwikkelen bij hun kinderen! Deze term moet op exact dezelfde wijze ingevuld worden voor het bijzonder onderwijs. Eigenlijk is er in de ontzuilde samenleving geen plaats meer voor verzuilde scholen. Verdieping van de overtuigingen die men al heeft kan prima thuis, in de kerk, in de moskee verkregen worden. Maar ook voor die kinderen is het belangrijk dat ze leren hoe zich te verhouden tot iemand met een totaal andere overtuiging. Iedereen is bijzonder!

> *Wat ik echter wel nog mis bij burgerschapsontwikkeling zijn de trage vragen over zingeving. Bij het ontwikkelen van een levensbeschouwing is dat nou net het verschil!*

Hoe zie jij de relatie met de kerndoelen en met burgerschap?
In de kerndoelen en de wetgeving wordt de verplichting beschreven dat geestelijke stromingen worden aangeboden. Bij burgerschapsontwikkeling wordt het ontwikkelen van een levensbeschouwing niet expliciet verwoord, maar het vertelt wel dat scholen actief aandacht moeten besteden aan de diversiteit aan culturen en overtuigingen zodat kinderen leren hier respectvol mee om te gaan. Wat ik echter wel nog mis bij burgerschapsontwikkeling zijn de trage vragen over zingeving. Bij het ontwikkelen van een levensbeschouwing is dat nou net het verschil! Kinderen zijn echt wel bezig met vragen over waarom je leeft en hoe het eruit zal zien als je dood bent. Ze hebben heel veel verschillende ideeën hierover. Als je hier met ze over in gesprek gaat, merk je dat ze zeer betrokken zijn en het filosoferen en reflecteren hierover vinden ze enorm interessant. Dit gaat tenminste ergens over, heb ik ze horen zeggen!